

FRI-ONLINE-1-PP-12

MANIFESTATIONS OF ETHNIC IDENTITY AGAINST THE BACKDROP OF EMIGRATION¹⁴

Iliana Atanasova Atanasova, PhD Student

Technical University - Varna

Department of Social and Legal Sciences

Phone: + 359 893 516871

E-mail: illiana.atanassova@abv.bg

Abstract: *Social identity arises out of the process of group self-categorization and identification, of identifying oneself as a member of a group. The members of the ethnic group are interconnected by specific elements of culture, traditions, religion, language and morality in a lasting social cohesion of rich emotional and social value.*

Ethnic identity is the psychological projection of the ethnicity on the Self- image of the individual. It expresses ethnic self-determination or the sense of belonging to a certain ethnic group and its corresponding values, norms and attitudes. Whether you belong to a given ethnic group is determined by blood relations, whatever happens within the ethnic community can be understood and regulated only from within and inside the ethnic group. Ethnic identity can be shared or acquired by means of continuity where there is no need of external regulation, in a non-formal manner. It is the membership of the ethnic group that predetermines and provides guidelines for people and communities' economic and political behaviour. Worldviews and attitudes toward life, social relationships, values and standards have their ethnic basis.

Keywords: *Identity, Ethnicity, Ethnic identity, Emigration.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Изследователският интерес към идентичността се заражда от времето на древногръцката философия, засилва се около средата на XX век и продължава да е все така актуален. Темата за идентичността бива разглеждана от науките, имащи връзка с човека и човешките общности, като най-продуктивни в това отношение са социалната психология, културната антропология, социологията, психологията на развитието. От средата на XX век с бурните процеси на межкултурни взаимодействия, с развитието на информационните технологии и глобализацията, проблемът за идентичността придобива нова значимост в социално-психологичен и културен смисъл (Риза, Е., ВСУ, 2012).

Понятието „идентичност“ се отнася до самоопределението на личността и включва самотъждественост, съвпадане със самия себе си, *непрекъснатост във времето и пространството. В идентичността се преплитат в единство както индивидуалното, така и колективното самосъзнание. Идентичността не е „установена“ във формата на нещо статично и непроменяемо. Самоидентификацията се изразява според контекста и културите, с които индивидите се срещат. Идентичността се определя чрез историчността и биографичната непрекъснатост на личността, но и непрестанно се конструира чрез социални взаимодействия.*

Социалната идентичност е резултат от процеса на групова самокатегоризация, на идентифициране на себе си като член на група. Самото поставяне на човек в ситуация на междугрупово взаимоотношение активира процеси на групов идентификация и междугрупово противопоставяне. Социалните групи, които човек категоризира и спрямо които самокатегоризира себе си, много често са важни, трайни, обвързващи, наситени с емоционална и ценностна значимост. (Риза, Е., 2012). Целта на проучванията на

¹⁴ Докладът е представен на конференция на Русенския университет на 13 ноември 2020 г. в секция Педагогика и психология с оригинално заглавие на български език: ПРОЯВЛЕНИЯ НА ЕТНИЧЕСКАТА ИДЕНТИЧНОСТ В УСЛОВИЯ НА ЕМИГРАЦИЯ.

проявленията на етническата идентичност на емигрантите се съсредоточава върху анализ как тази идентичност съответства на нивото им на интеграция в приемащата ги общност.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Съжителството на различни етноси в рамките на една национална държава е характерна особеност на съвременното човечество. „Етническата група притежава социална спойка, тъй като нейните членове са взаимно свързани чрез специфични елементи на културата, религията, езика и нравите” (Проданов, 2012, с.24). Националният статистически институт включва към етнокултурните характеристики на населението етническата структура, майчиния език, вероизповеданието, семейното положение, образователната структура, икономическата активност на населението, вътрешната миграция, жилищния фонд и битовата осигуреност на домакинствата. Канадският център за изследване на миграцията и интеграцията включва в понятието „етнокултурни характеристики “месторождението, етническият произход, видимия малцинствен статут, гражданския статус, възрастта на пристигане на отделния имигрант и респективно конкретната година. Антрополози, социолози и етнологи разглеждат етнокултурната идентификация като динамична концепция, използвайки биологичното наследство, културното членство, поведението (речево, хранително и др.), начина на мислене и ценностите като показатели за нейното измерване. В някои контексти етнокултурната идентификация е определяна като съвкупност от представите, чувствата и намеренията на човека за своя народ. Понятието може да се използва като синоним на „етничност“ – термин, обозначаващ съществуването на културно-различни етнически групи и форми на идентичността. Тази идентификационна форма се разглежда като характеристика и процес на отъждествяване на една личност с определена етнокултурна общност; като самооприличаване или самооценяване с една или друга етническа общност по определени признаци (Матанова, 2016, с.32-35). Могат да се разгледат следните подходи при изследването на етническата идентичност (Матанова, 2016, с.36-37): 1. Примордиалистична (есенциалистка) представа за етническата – основава се на статичност и приемане на дълбока свързаност и чувство за принадлежност към определена общност или култура; етническата се придобива първично, с раждането, на основа на общ произход. 2. Инструменталистички възгледи - подчертават различията и груповите граници, а не самите етнически групи; етническата се разглежда като форма на социална организация, социална конструкция, позволяваща на всеки да „реже и смесва “ („cut and mix”) от разнообразието от етнически наследства и култури. 3. Конструктивистки подход - основен елемент е понятието „етническа граница“, от нея зависи продължителността на съществуването на етническите общности. Етническата идентичност може да се разгледа като процес на етническо отграничаване чрез самоотнасяне и самоопределяне от другите, чрез приписване на специфични традиции. Етническата идентичност е психологическата проекция на етноса в Аз-образа на личността. Тя се експлицира чрез етническото самоопределяне или чувството за принадлежност към съответната етническа група и обвързаността с нейните ценности, норми и нагласи. (Проданов, 2012, с.241). Етническата група е общност, която има реален или предполагаем общ произход, общи корени, т. е. тя е даденост. Човек не избира и не променя своя етнически произход, той се ражда член на етническа общност. В този смисъл, етническата идентичност е винаги общностна, до голяма степен предопределена, предзададена и изборът на личността се ограничава в приемането, утвърждаването или потискането на тази идентичност, в придаването на значение и ценност или в омаловажаването на принадлежността към етническата група. Принадлежността към даден етнос е кръвно-родствено регламентирана, ставащото в рамките на етническата общност може да бъде разбирано и регулирано само отвътре и вътре в етноса. Етническото или етнокултурното – под формата на ценности, норми и отношения, е споделяно без необходимост от външна регулация, неинституционализирано. Социалнопсихичните, емоционалните и конативните компоненти на етническата идентичност са:

самокатегоризацията; съзнанието за споделена култура; обвързаност и привързаност; приписване на ценност, значимост на етническата принадлежност; чувствителност към предразсъдъци спрямо етноса; лична ангажираност със случващото се с етноса; споделеност на нагласите към своята и към други етнически групи; лоялност към етническата група и нейните членове; необходимост от предаване и приемственост на етническата култура (Риза, ВСУ, 2012).

Социалната и социалнопсихична обвързаност между представителите на една етнокултурна общност представлява наиндивидуално явление. Високите стойности на етническа идентичност при българите (Риза, Е., ВСУ, 2012) могат да бъдат обяснени чрез дълбоките етнокултурни корени на националната идентичност. Националността е институционализиран признак на принадлежност. Етническото от своя страна е неинституционализирано, принадлежността към дадена етническа група или общност се „удостоверява“ чрез произхода, кръвната връзка. Етническата идентичност е в по-голяма степен изключваща – към етноса може да принадлежи единствено този, който е дете на членове на етноса (има известно изключване дори на деца от смесени бракове); който споделя културата, общите вярвания, социалните представи, религията, моделите на поведение и специфичния светоглед, характерни за общността. Етническата идентичност се споделя единствено със „свои“, там различните нямат достъп. Ето защо съвременният българин може би се обръща към етническата идентичност или ѝ придава ново значение, защото именно тя му осигурява това усещане за автентична принадлежност към общност на културно близки хора, споделящи общи ценности, вярвания, представи, история и т.н. (Риза, Е., ВСУ, 2012).

Понятието „етничност“ е полисемично и няма консенсус в дефинирането му. Според Martiniello етническата е „аспект на социалните отношения между социални актьори, които се самовъзприемат или са възприемани от другите като културно разграничени от членовете на други групи, с които имат поне минимални редовни взаимодействия“ (Martiniello, 2013). От тази дефиниция произтича изводът, че етническата е сред главните форми на социално и политическо разграничаване в съвременното общество, свързана със социалната класификация в обществото и взаимодействията между групите. Освен това, тези групи са в непрекъснато движение, етническата не е непоклатима и статична. Културните различия са плод на социално изграден смисъл, защото се променят непрекъснато от социалните структури и актьори според взаимоотношенията между индивидите и групите. Източникът на етническост не е нито вътрешноприсъщата култура, нито физическите и психологически различия, а по-скоро комуникацията на тези различия, което позволява да се начертаят границите между групите. Етническата група поддържа чувството за колективен дух вследствие на вярване в общ произход и наследство и споделена история. Тази общност може да се основава едновременно на обичаи, на външни характеристики, обща историческа памет. Етническата група е общност в обществото с множество символични елементи, които определят идентичността на групата като родство, религия, език, споделена територия, националност и дори физическа външност. Членовете на етническата група осъзнават принадлежността към групата. Идентифицирането с една етническа група позволява на нейните членове да чувстват близост с лица, които може да бъдат много различни социално, а също и много отдалечени географски (Mandin, 2015-2016).

Според многобройни проучвания етническата идентичност има влияние върху резултатите на индивида (напр. себеуважението), на групите (обществения капитал), но също влияе и на макро ниво: етнически конфликти, икономически растеж, стабилност на демокрацията. Освен това, дефиницията на понятието е наложителна при сравнителния подход на изследване, за да се прецени дали важноста и последиците от етническата идентичност са подобни или не в различните групи и в различните страни (Schimmele, 2015).

Етническата и етническата идентичност е наложително да се концептуализират във връзка със социалната структура. Етническото самоопределяне се подчинява на социална принуда, тъй като зависи от възприятието на другите. Целта на проучванията на етническата

идентичност на имигрантите е да се анализира как тази идентичност съответства на нивото им на интеграция в приемащата ги общност. Етничността и етническата идентичност би трябвало да бъдат интерпретирани като продукт на междугруповите отношения. Хората, които споделят обща етничност, имат различно ниво на принадлежност към етническата група – от нулево към много високо. Това предполага вариации в голям брой показатели като ползване на езика, традиции, ценности, норми на поведение. Етничността не би имала особен смисъл в хомогенните общества, това е феномен присъщ на хетерогенните общества. Етническите идентичности не са несъвместими с националните. Целта на много изследвания е да разберат дали запазването на културата на страната по произход ограничава чувството за принадлежност към приемащата общност. Независимо от времето на пребиваване в приемащата страна, емигрантите от първата генерация предпочитат да запазят наименованието за национален произход, което е отражение на факта, че са родени и социализирани другаде. При втората генерация има нарастване на идентификационната асимилация, но все пак етническата принадлежност остава значима. Най-честата проява на акултурация е появата на бикултурни идентичности. Акултурацията е продължителен процес. Личните предпочитания и по-голямата толерантност към културната специфика от страна на приемащите общности предполагат, че идентичностите със свързващо тире биха могли да се запазят и след третото поколение. Асимилирането протича сегментирано, връзката между акултурацията и социалните идентичности на емигрантите е сложна. Много емигранти успяват да запазят етническа идентичност, интегрирайки се в приемащата общност, но не всички искат или могат да се интегрират (Schimmele, 2015).

Личната идентичност е това, което прави индивидите уникални и различни от всички останали. Етническата идентичност прави индивидите същите или различаващи се в сравнение с другите етнически групи. Етническата идентичност конституира чрез себевъзприемането на хората в една среда, тъй като те категоризират и сравняват себе си с други хора от същия или от различен етнос. Това е близостта или дистанцията, която човек чувства от собствения си етнос или от други етноси в стремежа да се впише в обществото. Етническата идентичност е балансът между ангажираност, афинитет или самоидентификация с културата, нормите и обществото на произход и ангажираност или самоидентификация с приемащата култура и общество.

Разглеждат се четири режима на етническа идентичност, диференцирани от силата на културните и социалните ангажименти: асимилация, интеграция, маргинализация, разделяне. Асимилацията е силна идентификация с приемащата култура и общество, съчетано с твърдо съответствие с нормите, ценностите и кодексите на поведение и слаба идентификация с потеклото. Интеграция е постигната, когато индивидът комбинира, включва и проявява едновременно силно посвещение на произхода и ангажираност и съответствие с приемащото общество. При маргинализация се наблюдава отдаденост или силна откъснатост или от доминиращата култура, или от културата на произход. При разделянето като режим на етническа идентичност се осъществява изключителен ангажимент към културата на произход дори след години на емиграция, в съчетание със слабо участие в културата домакин и реалностите на страната. Конструиран е въпросник, който предава лична информация във връзка с отдадеността и ангажираността както към немската култура и общество, така и към културата и обществото на произход по отношение на пет ключови елемента: език; видими културни елементи; етническа самоидентификация; етнически мрежи на комуникация; бъдещи планове за гражданство. Значими фактори се явяват следните: колко добре респондентите владеят немски език и езика на произход, какъв е произходът на тяхната предпочитана храна, медии и музика, колко силна е тяхната самоидентификация с Германия и със страната на произход, какъв е произходът на най-близките им приятели и накрая, какви са техните бъдещи планове за пребиваване и за гражданство. Този метод на класификация показва, че не е възможно да се определи общият баланс на ангажираност на емигрантите. Например, езиковата и културната интеграция не гарантират интеграция по отношение на самоидентификацията или етническата мрежа от контакти. По

същия начин може емигрант да владее отлично немски език и език на произход, но все още да се идентифицира силно само с родината и да има приятели само от същия произход.

При описателна статистика на извадка от емигранти (Zimmermann, 2007) се достига до извода, че работещите емигранти имат по-високи стойности на измервателната скала за интеграция и асимилация и по-ниски по скалата за маргинализация и разделяне. Не е доказана корелация между интензивността на работната заетост и трайното установяване на етническа идентичност и чувство за принадлежност към страната на пребиваване. Липсата на привързаност към приемащата държава, продължаване на съотнасянето, на чувството на принадлежност и идентификация единствено със страната на произход допринасят за недобрите резултати в икономическата сферата на имигрантите. Създаден е етнокласификатор, който отчита мярка за етническа идентичност, съставена от информация за езика, културата, социалното взаимодействие, историята на емиграция и етническата самоидентификация.

Изследване върху формирането на идентичността на група от студенти с емигрантски произход в Швеция и последиците от идентичността резултати от пазара на труда (Rödin, 2007) дефинира идентичността според рамка на двуизмерната акултурация, основана както на силата на идентичността на (етническото) малцинство, така и на (шведската) култура на мнозинството. Изводите са, че това, което има значение за резултатите от пазара на труда, са силата на идентификация с мажоритарната култура, независимо от силата на етническата идентичност на малцинствата. В тази рамка се идентифицират четирите стратегии за акултурация: 1) Интеграция (идентификация както с мажоритарната, така и с миноритарната култура); 2) Асимилация (идентификация с културата на мнозинството, но отхвърляне на малцинствената), 3) Разделяне/сепарация (идентификация с културата на малцинството, но отхвърляне на културата на мнозинството); 4) Маргинализация (отхвърляне както на мажоритарната, така и на миноритарната култура).

Хората ориентират своите действия, индивидуални и колективни, и по нормите на етническата си идентификация. Принадлежността към етноса предзадава и формира насоки за икономическото и политическото поведение на хората и общностите. Световъзприемането и житейските нагласи, ценностите и нормите, социалните взаимоотношения имат етническо основание. При индивидуалистичния тип култури хората се стремят към личен просперитет и отдават по-малко значение на общностния успех и развитие; при колективистичните ценности общността има съществена и ръководеща личното поведение функция. При колективистичните култури и влиянието на етничността е по-значимо върху функционирането и развитието на индивида и общността.

За важността и сериозността на етническите проблеми свидетелстват твърденията в социалните науки, че XXI век е век на етническите конфликти и противопоставяния, както и на разцвет на етническите идеологии. Етничността може да се тълкува като съвкупност от характерните културни черти на етническата група и като израз на културни различия между общностите (Петрова, ВСУ, 2012, с.11 – 48). Въпреки относителността на субективната вяра за близост по произход, свързаността, която се създава вътре в етноса, е изключително устойчива и стабилна. Етничното се проявява както в развитието на общностните процеси, така и в осъществяването на индивидуалния човешки живот. Етносът се явява вид връзка на човека със социалната реалност, но и форма на адаптация на социална група към обкръжаващата среда. Той опосредства взаимоотношенията на човека със социалния свят като задава основни перспективи при осмислянето и интерпретацията на явленията в действителността.

ИЗВОДИ

Въпреки наиндивидуалните аспекти на етноидентичността, на индивидуално равнище личността избира как да борави с придадената ѝ етническа идентичност, каква ценност и значимост би имала тя за нея. Със съзнанието за това „Кой съм аз?“ възниква и въпросът

как да съотнесем себе си към Другия, какви дистанции и граници да наложим към различието. Диалогът приближава човешките общности към тяхната заедност, той е среща, взаимно признаване, припознаване и взаимопреливане на идентичности. Чрез него се осъществява и нестихващият процес на вглеждане в себе си, защото самопознанието непрекъснато се развива и обогатява.

REFERENCES

Areen A. Sulyman (2014) *Theories of Identity Formation among Immigrants: Examples from People with an Iraqi Kurdish Background in Sweden*. Linköping University, Department of Culture and Communication. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:754785/ATTACHMENT01.pdf>

Constant, Amelie F; Gataullina, Liliya; Zimmermann, Klaus F. (2006) - *Ethnosizing Immigrants*. Discussion paper serie. <http://ftp.iza.org/dp2040.pdf>

Mandin, Jérémy ; Mazzola, Alessandro, sous la direction de Martiniello, Marco - Faculté des Sciences Humaines et Sociales, Département de Sociologie, Université de Liège ; « L'identité ethnique dans le processus post-migratoire : Le cas de la troisième génération italienne de Charleroi ». Mémoire présenté par Alissia Raziano en vue de l'obtention du diplôme de Master en Sociologie, orientation Immigration Studies Année académique 2015-201

Martiniello, Marco. *Comparisons in Migration Studies*, 2013

<https://www.imiscoe.org/journal-cms-2/2013-1/13-cms1-1-comparisons-in-migration-studies/file>

Matanova, T., 2016. "With two homelands, two languages, two cultures (the generation of mixed marriage - identity and ethnocultural characteristics)". Paradigma press (**Оригинално заглавие:** Матанова, Т., 2016. *С две родини, два езика, две култури (поколението от смесен брак – идентичност и етнокултурни характеристики)*. Издателство Парадигма.)

Petrova, M., 2012. *Ethnicity and ethnic identity*. Varna Free University" Chernorizets Hrabar" press (**Оригинално заглавие:** Петрова, М., 2012. *Етничност и етническа идентичност*, ВСУ „Черноризец Храбър “)

Prodanov, M., 2012. *Ethnic identity and social superiority orientation*. Varna Free University" Chernorizets Hrabar" press, XI International Scientific Conference, p. 240 – 253 (**Оригинално заглавие:** Проданов, М., 2012– *Етническа идентичност и ориентация към социално превъзходство*, ПУ „П.Хилендарски“, Пловдив, сборник ВСУ „Черноризец Храбър “Приложна психология и социална практика, XI международна научна конференция, Университетско издателство, стр. 240 – 253)

Riza, E., 2012. *A comparative study of the extent of ethnic identity in Bulgarians, Turks and Roma in modern Bulgaria*, Varna Free University" Chernorizets Hrabar" press, XI International Scientific Conference, p. 83 – 97. (**Оригинално заглавие:** Риза, Е., 2012 – *Сравнителен анализ на степента на етническа идентичност при българи, турци и роми в съвременна България*, сборник ВСУ „Черноризец Храбър “Приложна психология и социална практика, XI международна научна конференция, Университетско издателство, стр. 83 – 97)

Riza, E., 2012. *Ethnic identity and the motivation for its continuity between generations*. Summary (**Оригинално заглавие:** Риза, Е. *Етническа идентичност и мотивация за нейното предаване между поколенията в съвременна България*, Автореферат: http://www.iphs.eu/n/images/Psihologiq/Esma_Riza/avtoreferat_esma.pdf)

Rödin Magnus; Nekby, Lena (2007). *Acculturation Identity and Labor Market Outcomes*. Discussion paper serie. <http://ftp.iza.org/dp2826.pdf>

Schimmele, Christoph M. Schimmele, 2015. *La nouvelle immigration et l'identité ethnique*; Département de sociologie University of Victoria, Zheng Wu Département de sociologie, Avril 2015 <https://ir.lib.uwo.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1021&context=plc>

Tair, E.; Riza, E; Nedeva, V., 2012. *Ethnic tolerance in business environment – Bulgarians, Roma and Turks at the labor market*. Bulgarian Academy of Sciences. Varna Free University” Chernorizets Hrabar” press, XI International Scientific Conference, p. 97 (**Оригинално заглавие:** Таир, Е.; Риза, Е.; Недева, В. Етническа толерантност в бизнес среда - българи, роми и турци на пазара на труда, Институт за изследване на населението и човека – БАН, София, в сборник ВСУ „Черноризен Храбър “Приложна психология и социална практика, XI международна научна конференция, Университетско издателство, 2012, стр. 97 – 108

Zimmermann, Klaus; Constant. Amelie (2007). *Measuring Ethnic Identity and Its Impact on Economic Behavior*. Discussion paper series. <http://ftp.iza.org/dp3063.pdf>